

Lymarenko Lidiya. The activities of student theater in the context of aesthetic experience of future teachers / Lidiya Lymarenko // Harvard Journal of Fundamental and Applied Studies, 2015, No.1. (7) (January-June). Volume VIII. «Harvard University Press», 2015. – 920 p. P. 209-215

Діяльність студентського театру в контексті розвитку естетичного досвіду майбутнього педагога

Статтю присвячено одній із актуальних проблем професійної підготовки педагогічних кадрів: розвитку естетичного досвіду. Автором доводиться, що використання студентського театру відкриває інноваційні шляхи формування естетичного досвіду майбутнього педагога. Визначається сутність естетичного досвіду та розкриваються форми його реалізації в діяльності студентського театру.

Ключові слова: діяльність студентського театру, майбутній педагог, мистецтво, художній образ, естетичний досвід.

Деятельность студенческого театра в контексте развития эстетического опыта будущего педагога

Статья посвящена одной из актуальных проблем профессиональной подготовки педагогических кадров: развитию эстетического опыта. Автором доказывается, что использование студенческого театра открывает инновационные пути формирования эстетического опыта будущего педагога. Определяется сущность эстетического опыта и раскрываются формы его реализации в деятельности студенческого театра.

Ключевые слова: деятельность студенческого театра, будущий педагог, искусство, художественный образ, эстетический опыт.

The activities of student theater in the context of aesthetic experience of future teachers

The article is dedicated to one of the pressing problems of vocational teacher training, development of aesthetic experience. The author argues that the use of student theater opens innovative ways of creating aesthetic experience of future teachers. Determine the nature of aesthetic experience and reveal its implementation in the form of student theater.

Keywords: activity theater student, future teacher, art, character, aesthetic experience.

Радикальні зміни, що відбулися в українському соціумі за останній рік призвели до значних перетворень і в освітній галузі держави. Процеси подальшої демократизації, орієнтація на інтеграцію загальнолюдських, загальнокультурних, національних і особистісних цінностей, визначення конкретних завдань входження не тільки в європейський, а й в світовий освітній простір супроводжуються принциповими та стрімкими змінами в системі професійної підготовки майбутніх педагогів.

Загальноосвітні навчальні заклади потребують сьогодні вчителя нового типу, який володів би високою фаховою кваліфікацією та професійною культурою. Однак зараз продовжує зберігатися протиріччя між необхідністю формування гуманістичного мислення педагога за законами добра, краси та реальним станом підготовки майбутніх педагогів. Між тим, суспільство покладає значні надії на виховну місію вчителя, який міг би сформувати у підростаючого покоління культурно-ціннісні координати суспільно затребуваної життєдіяльності (5, с. 1).

Успішне здійснення зазначених завдань зумовлює основну мету професійної освіти: необхідність підвищення вимог до рівня професіоналізму майбутнього вчителя, зокрема, його педагогічної підготовки, де, на нашу думку, пріоритетного значення набуває мистецтво. Залучення мистецтва у

навчально-виховний процес вишів, надбань художньої творчості, забезпечує студентській молоді естетичний розвиток, а він, у свою чергу, поступово накопичують, перетворюється в інтегративну якість особистості – естетичний досвід.

Ще в кінці другого тисячоліття, І. А. Зязюном прозоро зазначено, що естетичний фактор «виконує визначальну роль у всіх сферах людської діяльності» і поза естетичними чинниками неможливе становлення особистості, яка не тільки відображує об'єктивний світ, але й творить його [1, с. 37]. Досліджуючи проблему формування, збагачення та функціонування естетичного досвіду особистості, І. А. Зязюн переконливо доводить, що естетичний досвід є специфічною програмою поведінки та вольової діяльності людини. Він стосується найважливіших духовно-практичних властивостей особистості, її можливостей щодо освоєння і плідного використання в життєдіяльності культурно-естетичних надбань суспільства, символізує сукупність чуттєвих сприймань, яку набуває особистість у процесі взаємодії з прекрасним у природі й суспільстві [1, с. 75-76]. Тож, і сьогодні, в час соціокультурних змін початку третього тисячоліття, важливого значення набуває естетичний компонент у процесі розвитку особистості – проблема вітчизняної педагогічної освіти, на яку так далекоглядно звертав увагу науковців та вчителів І. А. Зязюн.

На наш погляд, розвиток естетичного досвіду майбутніх педагогів має стати одним із домінантних напрямів у змісті сучасної професійної підготовки у вищій школі. Це пов'язано з тим, що сформованість естетичного досвіду педагогічних кадрів обумовлює результативність їхньої майбутньої педагогічної діяльності, а саме, здійснення позитивного впливу за законами краси на внутрішній світ вихованців – учнів навчальних закладів. Завдяки цьому у підростаючого покоління розвивається естетична чуттєвість: вміння диференційовано розуміти й оцінювати різноманітні естетичні об'єкти, виявляти в явищах риси трагічного і комічного, відрізнити прекрасне від

потворного в дійсності та у мистецтві, осмислювати естетичне і неестетичне у різних видах людської діяльності.

Естетичний досвід є надто широкою галуззю естетичної теорії, де перетинаються інтереси різних наук: філософії, педагогіки, фізіології, психології, етики, естетики тощо.

Проблема естетичного досвіду, як предмету дослідження у вимірах філософії, розглядається у наукових працях Г. З. Апресяна, Ю. Б. Борєва, І. А. Зязюна, А. С. Канарського, О. М. Семашко та ін. Питанням формування естетичного досвіду школярів, студентів і майбутніх педагогів присвячено наукові доробки Т. М. Завадської, Г. В. Карась, Г. А. Каптур, Н. Є. Миропольської, О. М. Олексюк, О. Я. Ростовського, Т. В. Скорик, Г. І. Сотської, Г. С. Тарасенко, О. Л. Шевнюк та ін. Теоретичні аспекти формування естетичного досвіду особистості різноманітними засобами мистецтва досліджуються у педагогічних працях науковців С. Г. Мельничука, Г. М. Падалки, О. П. Рудницької, Г. П. Шевченко та ін.

Проте, поза увагою науковців у вітчизняній педагогіці залишається проблема розвитку естетичного досвіду майбутнього вчителя в умовах студентського театру. Тому мета нашої статті полягає у розкритті аспектів формування естетичного досвіду майбутнього педагога в діяльності студентського театру.

Мистецтво упродовж усієї історії людства успішно впроваджувалося в процес формування особистості, становлення її індивідуальності та було важливою складовою педагогіки, освітніх і виховних систем різних історичних епох [4, с. 12]. Це свідчить про те, що суспільство з давніх часів навчилося використовувати потужну та дійову силу мистецтва, в тому числі, й театрального, що визначається його естетичною сутністю.

Природно, що естетику як науку, мистецтво театру цікавить, насамперед, як естетичний феномен, відображення якого, обов'язково знаходимо у емоційних формах вияву через людські почуття та переживання.

Науковці підкреслюють, що мистецтво театру ґрунтується на синтетичній сценічній дії актора та акторського ансамблю (міміка, пантоміміка, жест, сценічне слово). Всі ці складники і утворюють театральне дійство, щоб передусім через почуття, переживання людини дійти до глибинних психологічних зрушень, до ефекту очищення душі художнім потрясінням (катарсисом), мотивованих ідеалів та життєвих цілей. «У почутті в континуумній єдності, зосереджено всі структури людської психології, тому позитивне почуття, зване в естетиці прекрасним, стає моральною нормою людської поведінки» [6, с. 71]. Отже, людські почуття, емоції (об'єкти естетики як наукової галузі) виявляються у різних видах творчої дії людини, що і доводить величезне значення естетичної науки в практичному житті.

Звичайно, проблема використання мистецтва театру, як естетичного феномена в освітній галузі не вичерпана та актуальна. Вона торкається сутнісних рівнів буття людини і постійно залишається дискусійною, особливо в сфері художньо-педагогічної діяльності ХХ століття і вирішується на сучасному етапі інноваційного розвитку, в контексті трансформацій освітнього процесу України на початку ХХІ століття.

Сьогодні, у вищій школі, з метою підвищення професійного рівня студентів-майбутніх педагогів все більше звертаються до мистецтва, зокрема театального, яке володіє унікальними можливостями розвитку і одночасно, реалізацією естетичного досвіду. Усталеною є думка, стосовно природи виникнення естетичного досвіду, який розвивається і утверджується на основі сукупності суспільних відносин у практиці. Більш того, утвердження його у певних формах людської свідомості, особливо мистецтві має свою специфіку, яка зумовлена певними сторонами суспільного виробництва і відносин. Естетичний досвід акумулює в собі досвід суспільних відносин, що складався та закріпився у вигляді стійких ціннісних орієнтацій і результаті специфічної людської діяльності, яка своєю формою відображує необхідність зв'язку між предметним світом і людиною [1, с. 28-32].

Використання студентського театру відкриває інноваційний шлях створення сприятливих умов професійної підготовки майбутнього педагога. Тож, впроваджуючи студентський театр як додатковий позааудиторний компонент професійної підготовки, ми визначаємо його як самостійний педагогічний феномен, результатом діяльності (сукупності дій, підпорядкованих конкретним цілям) якого є формування естетичного досвіду майбутнього педагога в системі багаторівневої комунікації театру за всіма естетико-педагогічними ознаками діалогічного спілкування. А естетичний досвід ми розглядаємо як інтегративну якість особистості майбутнього педагога, що базується на емоційно-чуттєвій свідомості та його відношенні до мистецтва і дійсності. Виходячи з цього, вибудовуємо навчально-виховний процес студентського театру, у який впроваджуємо тренінгові технології, що формують психотехніку майбутнього педагога і одночасно, у спільній практичній діяльності, набувається естетичний досвід.

Оскільки мистецтво театру, передусім, звернене до почуттів та емоцій людини, тому почуттєва виразність художньо-творчої діяльності студента дає право віднести її до індивідуально-особистісного естетичного досвіду. Відбувається це внаслідок того, що людина вступає в естетичне ставлення до дійсності не лише як представник спільноти, але й як індивідуальність з її особливим життєвим досвідом у всій його неповторності. Підтвердження цієї думки знаходимо у філософсько-естетичній спадщини О. Ф. Лосєва: «Естетичний суб'єкт персоніфікує колективний досвід тільки через власну, чуттєво-емоційну практику. Тому в ньому загальнолюдська здатність діяти і творити за законами краси завжди конкретизована відносно досягнутого рівня культури творення і реальної міри її засвоєння» [3, с. 177-178].

У зв'язку з цим висловлюванням слід зазначити, що найважливішим етапом діяльності студентського театру є реалізація естетичного досвіду в певних формах. Тому закономірно, на перший план роботи театрального колективу виступають функції регуляції безпосереднього і опосередкованого спілкування особистостей і надання їм певної естетичної форми. Такими

формами можуть бути сценічні етюди, драматичні та естрадні монологи, мініатюри, творчі конкурси та ігрові заняття тощо. Проте, є і найбільш складні естетичні форми театральних дійств: театралізовані обряди та ритуали, масові свята і видовища, а також найскладніша естетична модифікація театру – цілісна вистава, як відображення високохудожньої правди життя, цілеспрямованої, пристрасної дії, боротьби виконавців. Створення вистави є результатом минулої діяльності (набутого естетичного досвіду особистістю) і початковим пунктом діяльності наступної (реалізації естетичного досвіду у якісно нову художню форму). Постановка театральних дійств вимагає від учасників студентського театру естетичної організації умов, естетики творення просторового і предметного середовища, створення конкретно-чуттєвих образів.

Загальновідомо, що театр, як вид мистецтва відображає дійсність через систему художніх образів. Саме художні образи здатні відтворювати загальне і істотне через конкретне. У художніх образах, створених студентами, відбивається неповторна індивідуальність і типовий представник певної групи людей, і носій загальнолюдських цінностей, розкривається світосприймання та світогляд митця, тобто реалізовується набутий естетичний досвід.

Створення цілісного образу вистави – результат індивідуальної і колективної художньо-творчої діяльності всіх учасників театру. Чому саме ми спрямовуємо наші погляди на найскладнішу форму театру – цілісний образ вистави. Справа в тому, що урок у школі – також цілісний образ. Між цими двома поняттями існує прямий взаємозв'язок, як педагогічний, так і мистецький. На цьому аспекті акцентує увагу І. А. Зязюн. Автор констатує: «Цілісний образ педагогічної дії включає вироблені вчителем на основі науки і практичного досвіду уявлення про дитину, про її здібності, про те, якими повинні бути: урок, знання учня, дух школи, колеги, нарешті, він сам, як учитель. Це цілісний, багатогранний та дуже індивідуальний (до ексклюзиву) образ і ріднить педагогічну дію з творчістю, з мистецтвом» [2, с. 4.]. На нашу

думку, якщо студент опанує складні етапи постановки вистави, навчиться відображувати дійсність у конкретно-чуттєвих образах, відповідно до певних естетичних ідеалів, то він буде спроможним вибудувати і цілісний образ свого майбутнього уроку.

Сучасний науковець С. О. Соломаха зазначає, що у театрі, майбутні педагоги «крім духовного досвіду співчуття персонажам вистави, залучення до культурних цінностей світової драматургії, зможуть збагатитися «мовою виразних дій», «естетикою почуттів», «етикою високих людських взаємовідносин», «режисурою педагогічної повсякденності» тощо» [7, с. 75].

Підсумовуючи, визначаємо, що в діяльності студентського театру і тренінгові технології навчання, і створення цілісного образу вистави відбиваються на розвитку і реалізації естетичного досвіду студента. Сформований естетичний досвід майбутнього педагога дає йому можливість вибудувати педагогічну взаємодію за законами єдності краси і добра.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у визначенні критеріїв та рівнів сформованості естетичного досвіду майбутніх педагогів в умовах студентського театру.

Список літератури:

1. Зязюн І. А. Естетичний досвід особи: формування і сфери вияву / І. А. Зязюн. – К. : Вища шк., 1976. – 174 с.
2. Зязюн І. А. Екзистенціальні особливості педагогічної дії / Іван Андрійович Зязюн. – Вісник Черкаського університету. – (Сер. «Пед. науки») Черкаський нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. – Черкаси, 2012. – Вип. 1 (214). – С. 3-6.
3. Лосев А. Ф. Філософія. Мифологія. Культура / Алексей Фёдорович Лосев. – М. : Мысль, 1991. – 527 с.
4. Отич О. М. Мистецтво у розвитку індивідуальності педагога: історичний і методологічний аспекти: монографія / Олена Отич ; [за науч. ред. І. А. Зязюна]. – Чернівці : Зелена Буковина, 2009. – 440 с.

5. Пахальчук Н. О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до формування естетичного досвіду молодших школярів : автореф. дис. к. п. наук : спец. 13.00.04 / Наталя Олександрівна Пахальчук. – Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. – В., 2008. – 20 с.

6. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. – 3-тє вид., допов. і переробл. – К. : СПД Богданова А. М., 2008. – 376 с.

7. Соломаха С. О. Розвиток педагогічної майстерності викладачів музичного мистецтва та світової художньої культури / Світлана Олександрівна Соломаха. – Кіровоград: Умекс – ЛТД, 2013. – 158 с.